

genueris, si severo. Ad hunc modum temporibus hisce futuris conditionaliter particulam præpono, et sic explicò textum Hebraicum, qui ad verbum sic habet: *Ludans ante Domum, et viator fiam, plus quam factus sum, et ero humilius in conspectu meo, etc.*; Si lusero in conspectu Domini, et meipsum abjeero, et si vilius fuero in conspectu meo, ita ut non me his ancillis, quaram mihi vilium conditione obiicias, superiorem putem, et ad illarum me ministerium abiciam; tunc gloriior apparebo, nempe in oculis Domini. Alii enim sunt Dei, alia hominum iudicia; illa spectari debent, haec cum illis composita, omnino contemni. Haec explicatio non videtur difficultis, et est validè ad mortalem sensum opportuna.

VERS. 25. — IUTER MICHEL FILIE SAUL NON EST NATUS FILIUS USQUE AD DIEM MORTIS SUÆ (1). Punivit Deus hoc tam superbū, liberumque convicuum, eo supplicio, quod inter Hebreos censemur esse gravissimum. Illa enim femina infelix patitur, et quodammodo maledicta, que nullam suscepisse prolem. Quod cum aliis accideret semper molestum, huic tamen non poterat non esse longè molestissimum; quia cum esset è regio genere, et regio Davidis uxoris illustrior, si quem è Davide filium esset enixa, ille videbatur ad regiam dignitatem esse venturus. Quo argumento Theodoreus et Procopius utuntur ad hunc locum. An vero filium Michol sive ex Davide, sive ex alio conjugi, cui illam pater ante tradidisset, aliquando conceperit, disputant interpres. Quam nos questionem expediemus breviter ad cap. 21.

(1) Symbol. Michol representat paganos, Iudeos, hereticos, ceterosque impios qui Ecclesiæ fidem, ceremonias plorunq[ue] hominum facta irridunt et calumniant. Hui Eucher, Angelom, et S. Ambr. l. 4 Apolog. David c. 6, unde Michol Hebr. idem est quid omnis aqua, at Eucher; aqua autem symbolum est persecutionis et persequimenti, qui ut aqua in vita carnalia diffundunt, idèque veros, plor et spirituales quasi sibi ex diametro adversos persecuntur. (Corn. à Lap.)

C'est pour cette raison que Michol, fille de Saul, n'eut point d'enfants de David jusqu'à sa mort. Michol est punie par la stérilité, qui était alors la plus grande honte de son sexe, et l'image des âmes que Dieu rejette, comme n'étais point du nombre de ses épouses. Elle avait paru d'abord digne de David, en préférant l'amitié qu'elle lui devait à celle de son père, qui avait voulu se servir d'elle pour le perdre. Mais elle paraît en cette rencontre digne de Soûl, ami du faste, ennemie de tout ce qui abaisse l'homme sous la main de Dieu, et la véritable fille de ce roi superbe. (Sacy.)

Sunt qui putent suscepisse ante hunc articulum Michol aliquos filios, sive ex Davide, sive ex alio viro; ex hoc tamen tempore pro-

Et primum ridiculum est, quod, ut in Tradit. Hebr. refert Hieronymus, existimarent Hebrei; tempore concepsisse ex Davide, ac peperisse filium, nomine Jethram, et in ipso partu animam egisse; qui etiam addunt. Aglam fuisse vocatum. Eo verò duecuntur argumenta, quia hoc loco dicunt non habuisse filium usque ad diem mortis; quasi eo die, quo filium est enixa, è vivis excesserit. Sed hanc cogitationem illud confutat, quod Jethram ex Agla susceptus esse dicunt in Hebron c. 5, v. 5, multò ante hoc tempus; quare si in parte Michol interierit, non potuit interesse, aut spectasse pompa, quae arcem longè postea in arcem, id est, in Davidis civitatem induxit. Quonamodo autem Agla non potuerit esse Michol, eo loco à nobis demonstratum est. Neque ratio, quo Hebreos in illam cogitationem induxit, nimis urget. Illud enim, usque ad diem mortis sue, non indicat, in die mortis natum esse filium, sed nunquam omnino fuisse susceptum. Hæ etenim particulae, donec, usque, et similes, non ita excludunt reliquum temporis, ut terminum illis particulis designatum includant, quasi in illo aliquid concedatur esse factum, quod todo tempore, quo antecessit, negatur accidisse. Quale est illud Matth. 1, de Josepho: *Et non cognoscerebat eam donec peperit filium suum.* Ex quo dicendi generis non sequitur, quod aliquando Virgo cognita fuerit à Josepho.

Neque novum est in Scripturā sacrā, ut dies, aut terminus, qui proximè antecedunt hujusmodi voces, includantur in numero, vel spatio, in quo negatur, aut affirmatur aliquid esse factum. Vulgaris enim est hæc dicendi forma, usque ad mortem regnavit, aut in luxu fuit, de illo, qui nunquam excidit è regno, sed tantum totu[m] tempore ante mortem obtinuit regiam dignitatem, et luxu fuit ac voluptati dedidit. Qui dixit bibendum esse calicem usque ad fæces, sine dubio ipsa quoque fæces complexus est. Sic Ezech. c. 25, cùm Ps. 412, à solis ortu usque ad occasum divinum n[on] men dicit esse lavabile, absque dubio non excludit occasum. In his formulis, que passim occurrent in Scripturā: *Ab homine usque ad pecus, à maximo usque ad minimum, à seno usque ad infantern omnes peribunt,* nemo dicet aliquem esse exceptum à cæde. Sic ergo neque diem mortis Michol hic dicendi modus eximit à sterilitate.

Sunt qui putent suscepisse ante hunc articulum Michol aliquos filios, sive ex Davide, sive ex alio viro; ex hoc tamen tempore pro-

pier severam illam atque superbam representationem conclusam esse vulvam, neque unquam auctam novâ prole. Quod ex eo verisimile faciunt, quia infra cap. 21, quinque filii Michol, exigentibus id obinx Gabaonitis, in cruce dicuntur esse sublati. Nihilominus communior est interpretum sensus, nullum ex Michol susceptum esse filium; non quidem ex Davide, quia cùm ex aliis uxoriis suspectos filios ad unum expresserit, de filiis Michol, quo longè proper regnum erat illustrior, nunquam Scriptura sacra tacuisse. Neque ex priori viro, quia hoc non videbatur præterendum esse silentio. Et quidem ita putant Hebrei, à quibus Lyra non dissentit ad illud lib. 1, c. 25: *Sail autem dedit Michol filiam suam uxorem David, Phaltiel filio Lais.* Hic autem Hebrei, ut solent, multa confingunt, neque de illorum fide admodum laborant. Primum enim dicunt Phaltiel virum esse perfitum legis, religiosum et pius, qui cùm nōsset Michol habere tune viventem virum, neque ab eo fuisse dato libello repudiū legitimè dimissem, nobissem eam maritali copula cognoscere, atque idē purum et collīcum servasse thalamum. Atque idē cùm lib. 1, c. 25, vocatus esset Phaltiel, postea 1. 2, vocatur Phaltiel, addito De nomine; quod cognomentum à religiosa castitate consecutus est. Ita Abulensis in c. 3, q. 17, citata historiam Scholasticam, apud quam ego non invenio.

Cum autem hæc explicatio viderentur obstare Phaltielis lacryma, quas ablatâ uxore ubertim effudit, et studium quo illam voluit in suo retinere convictu, dicunt plorasse quidem Phaltielem, pra gaudio tamen, quia cùm non esset illius uxor, cui posset assuscere legitimè, gaudebat vir bonus, quidem Michol legitime fore restitutus conjugi, et ipse à familiari pecordi consuetudine liberatus. Neque abnovere videtur Lyra, qui alio etiam adducit ex Rab. Salomone, idē nempe plorasse, quia ablatâ Michol, videbat sibi magnæ perfectionis ablatam esse materiam, cum contineret se ab ea, quia assiduum habuit lectuli consortem. Ita enim ex codem Rabbino refert Abulensis supra q. 18, inter se et uxorem ensim statuens nudum, ne quis audiret, aut posset ad

CAPUT VII.

1. Factum est autem cùm sedisset rex in domo suâ, et Dominus dedisset ei requietum undique ab universis inimicis suis,

2. Dixit ad Nathan prophetam: Vides-

s. s. ix.

alterum impunitus accedere. Aliam historiam Scholastica Phaltielis gemitus rationem adducit in lib. 2 Reg. cap. 4, quia non cognoverat eam, quia illa cùm diligenter Davidem, tristem ad alterum virum vultum afficeret. Quod verò Phaltiel tantoper voluerit eam habere secum domus thalamique consortem, eam fuisse causam nonnulli credunt, quia magnus illi ex regie conjugis consortio adveniebat splendor, qui, abente uxore, ex sua quoque familia abiit videbatur. Sie illi.

Illi porrò argumentum, quod adducitur à Lyra, aliquod etiam momentum habet, ut putemus intactam à Phaltielis fuisse Michol, quia si David alter de uxore cogitasset, non illam tantoper repetisset ab Abner primū, deinde ab Ishobeth. Sanè quia concubina, quas Jerosolyma reliquerat, violata fuerunt ab Absalom, ab illarum perpetua consuetudine abstinuit. 2 Reg. c. 20, v. 5. *Cumque venisset rex in domum suam in Jerusalem, tulit decem mulieres concubinas, quas dereliquerat ad custodiendam domum, et tradidit eas in custodiam, alimenta eis præbens, et non est ingressus ad eas; sed erat clausa usque ad diem mortis sue in viduitate viventes.* Scio hanc rationem infirmari optimè ab Abulensi in lib. 1 cap. 25, q. 19; aliquid tamen habet ad hanc cogitationem momenti.

At dices, infra cap. 21, v. 8, quinque filios attributi Michol: *Tulit itaque rex quinque filios Michol filia Saul, quos generat Hadrieli filio Bercellai, qui fuit de Molathi. Josephus filio lib. 7, cap. 4, ex Davide dicit nullos filios peperisse Michol; ex alio verò marito genuisse quinque.* Sed est communis, veraque sententia, quinque illos filios non fuisse natos e Michol, sed ex illius sorore Merob, quos ipsa, cùm caret filii, sibi ipsi à matre iam orbatos adoptavit. Ita Hebrei, ut in coram Traditionibus refert Hieronymus, et communiter alii. Et docet textus ipse non obscurè; nam illi quinque filii esse dicuntur Hadrieli filii Bercellai, qui fuit de Molathi; at huic nupsit non Michol, sed ejus soror Merob, ut liquet ex lib. 4 Reg. cap. 18, v. 19. Imò ex hoc fit magis verisimile, nullos ex Michol natos esse filios; neque enim, si proprios haberet, adaptaret alienos.

CHAPITRE VII.

4. Le roi s'étant établi dans sa maison, et le Seigneur lui ayant donné la paix de tous côtés avec tous ses ennemis,

2. Il dit au prophète Nathan: Ne voyez-vous

39

ne quòd ego habitem in domo cedrinā,
et arca Dei posita sit in medio pellūm!

3. Dixitque Nathan ad regem : Omne
quod est in corde tuo (vade), fac, q̄sia
Dominus tecum est.

4. Factum est autem in illā nocte, et
ecce sermo Domini ad Nathan, dicens :

5. Vade, et loquere ad servum meum
David : Hac dicit Dominus : Numquid
tū aedificabis mihi domum ad habitandum?

6. Neque enim habitavi in domo ex
die illā quā eduxi filios Israel de terrā
Ægypti usque in diem hanc, sed ambula-
bam in tabernaculo et in tentorio.

7. Per puncta loca quæ transivis cum
omnibus filiis Israel, numquid loquens
locutus sum ad unam de tribibus Israel,
cui præcepit ut pasceret populum meum
Israel, dicens : Quare non aedificasti
mihi domum cedrinā?

8. Et nunc hec dices servo meo Da-
vid : Hac dicit Dominus exercituum : Ego
tuli te de pascuis sequentem greges, ut es-
ses dux super populum meum Israel,

9. Et fui tecum in omnibus ubiquecumque
ambulasti ; et interfeci universos inimicos
tuos à facie tuā, secique tibi nomen gran-
de, juxta nomen magnorum qui sunt in
terrā.

10. Et ponam locum populo meo Israel,
et plantabo eum, et habitabit sub eo, et
non turbabut amplius, nec addent filii
iniquitatis ut affligant eum sicut prius,

11. Ex die quā constituti iudicis super
populum meum Israel. Et requiem dabo
tibi ab omnibus inimicis tuis, prædicti-
que tibi Dominus quòd domum faciat tibi
Dominus.

12. Cùmque completi fuerint dies tui,
et dormieris cum patribus tuis, suscitabo
semen tuum post te, quod egredietur de
utero tuo; et firmabo regnum ejus.

13. Ipse aedificabit domum nomini
meo, et stabiliam thronum regni ejus us-
que in sempiternum.

pas que je demeure dans une maison de cèdre,
et que l'arche de Dieu ne loge que sous des
tentes de peaux ?

5. Nathan dit au roi : Allez, faites tout ce
que vous avez dans le cœur, parce que le Sei-
gneur est avec vous.

4. Mais la nuit suivante, le Seigneur parla
à Nathan, et lui dit :

5. Allez trouver mon serviteur David, et lui
dites : Voici ce que dit le Seigneur : Est-ce
vous qui me bâtirez une maison, alin que j'y
habite ?

6. Car, depuis que j'ai tiré de l'Egypte les
enfants d'Israël jusqu'à aujourd'hui, je n'ai eu
aucune maison, mais j'ai toujours été sous des
pavillons et sous des tentes.

7. Dans les lieux où j'ai passé avec tous les
enfants d'Israël, quand j'ai donné ordre à quel-
qu'une des tribus de conduire mon peuple,
lui ai-je dit : Pourquoi ne m'avez-vous point
bâti une maison de cèdre ?

8. Vous direz donc maintenant ceci à mon
serviteur David : Voici ce que dit le Seigneur
des armées : Je vous ai choisi, lorsque vous
menez pâtre des troupeaux de moutons, afin
que vous fussiez le chef de mon peuple d'Is-
raël.

9. Partout où vous êtes allé, je ne vous ai
point abandonné ; j'ai exterminé tous vos en-
nemis devant vous, et j'ai rendu votre nom
aussi illustre que celui des grands de la
terre.

10. Et j'établirai mon peuple d'Israël dans
un lieu stable ; je l'affirmerai, il y demeurera,
et ne sera plus troublé, et les enfants d'iniquité
ne l'humilieront plus, comme ils ont fait
auparavant,

11. Depuis le temps où j'ai constitué des ju-
ges sur mon peuple d'Israël ; et je vous don-
nerai la paix avec tous vos ennemis. De plus,
le Seigneur vous promet qu'il vous fera une
maison,

12. Et lorsque vos jours seront accomplis, et
que vous vous serez endormi avec vos pères, je
mettrai sur votre trône, après vous, votre fils
qui sortira de vous (car j'ai préparé ce fils qui
doit vous naître à tous ceux qui vous sont nés), et
l'affirmerai son règne.

13. Ce sera lui qui bâtera une maison à mon
nom, et je rendrai le trône de son royaume
inebranlable à jamais.

14. Ego ero ei in patrem, et ipse erit
mihi in filium ; qui si iniquè aliquid ges-
serit, arguam eum in virgā virorum et in
plagis filiorum hominum.

15. Misericordiam autem meam non
auferam ab eo, sicut abstuli à Saül, quem
anovi à facie mea.

16. Et fidelis erit dēmus tua et regnum
tuum usque in aeternum ante faciem
tuum, et thronus tuus erit firmus jugiter.

17. Secundum omnia verba haec, et
juxta universam visionem istam sic locu-
tus est Nathan ad David.

18. Ingressus est autem rex David et
sedit coram Domino, et dixit : Quis ego
sum, Domine Deus, et quae domus mea,
quia adduxisti me hūc usque ?

19. Sed et hoc parvum visum est in
conspicu tuo, Domine Deus, nisi loquereris
etiam de domo servi tui in longin-
quum ; ista est enim lex Adam, Domine
Deus.

20. Quid ergo addere poterit adhuc
David ut loquatur ad te ? tu enim scis ser-
vum tuum, Domine Deus.

21. Propter verbum tuum et secundum
cor tuum fecisti omnia magna hæc, ita
ut notum faceres servo tuo.

22. Idcirco magnificatus es, Domine
Deus (qui non est simil tuū, neque est
Deus extra te), in omnibus que audivi-
mus auribus nostris.

23. Quæ est autem, ut populus tuus
Israel, gens in terrā, propter quam ivit
Deus ut redimeret eam sibi in populum,
et poneret sibi nomen, faceretque eis mag-
nalia et horribilia super terram (à facie
populi tui quem redemisti tibi ex Ægypto), gentes et deum ejus ?

24. Firmasti enim tibi populum tuum
Israel in populum sempiternum ; et tu,
Domine Deus, factus es eis in Deum.

25. Nunc ergo, Domine Deus, ver-
bum quod locutus es super servum
tuum et super domum ejus suscita in

14. Je serai son père, et il sera mon fils ; et
s'il fait quelque mal, je le châtierai avec la verge
dont on châtie les hommes et avec les plaies
des enfants des hommes.

15. Mais je ne retirerai point ma miséricorde
de lui, comme je l'ai retirée de Saül, que j'ai
jeté de devant ma face.

16. Votre maison et votre royaume seront
stables éternellement devant vous, et votre
trône s'affermira pour jamais.

17. Nathan parla donc à David, et lui rap-
porta tout ce que Dieu lui avait dit et tout ce
qu'il lui avait découvert.

18. Alors le roi David alla se présenter devant
le Seigneur, et dit : Qui suis-je, ô Seigneur Dieu, et quelle est ma maison pour que
vous m'ayez élevé jusque-là ?

19. Mais cela même vous a paru peu de chose,
ô Seigneur Dieu, si vous ne donnez en-
core des assurances au sujet de la maison de
votre serviteur pour les siècles à venir ; car
c'est là la loi d'Adam, ô Seigneur Dieu.

20. Après cela que peut vous dire David da-
vantage ? car vous connaissez les sentiments de
votre serviteur, ô Seigneur Dieu.

21. Vous avez fait toutes ces grandes mer-
veilles pour accomplir votre parole, selon qu'il
vous a plu, et vous les avez même fait connaître à votre serviteur.

22. Vous avez donc fait éclater votre grandeur,
ô Seigneur Dieu, dans toutes les choses
que nous avons entendues de nos oreilles ; car
nul ne nous est semblable, et hors de vous il
n'y a point de Dieu.

23. Où trouvera-t-on encore dans toute la
terre une nation comme votre peuple d'Israël,
une nation qu'un Dieu soit allé racheter pour
en faire son peuple, et se faire un nom en
opérant en leur faveur des merveilles et des
prodiges terribles sur la terre, en présence de
votre peuple que vous avez racheté de l'Egypte,
en frappant le peuple de ce pays et les objets de
son culte ?

24. Car vous avez établi Israël pour être
éternellement votre peuple ; et vous êtes devenu
leur Dieu, ô Seigneur Dieu.

25. Accomplissez donc maintenant pour ja-
mais, ô Seigneur Dieu, la promesse que vous

sempiternum, et fac sicut locutus es,
26. Ut magnificetur nomen tuum usque in sempiternum, atque dicatur: Domini exercitum, Deus super Israël; et domus servi tui David erit stabilita coram Domino.

27. Quia tu, Domine exercitum, Deus Israel, revelasti aures mei tui dicens: Domini aedicabis tibi; propterea invenimus teus tuus cor suum ut oraret te oratione hac.

28. Nunc ergo, Domine Deus, tu es Deus, et verba tua erunt vera; locutus es enim ad servum tuum bona hec.

29. Incipe ergo, et benedic domui servi tui ut sit in sempiternum coram te, quia tu, Domine Deus, locutus es, et benedictione tua benedicetur domus servi tui in sempiternum.

COMMENTARIUM.

VERS. 1. — CUM SEDISSET REX IN DOMINA SUA, ET DOMINUS DEDISSET EI REQUIEM. Domuerat jam vicinos populos David, neque quid apparebat reliquum, quod armorum strepitum, et bellicam contentionem exigeret. Quare cum extanta perturbatione summum esset oculum consecutus, cogitationem suam ad religionis cura et pietatis moliminta traduxit. Quare vocavit ad se Nathan prophetam, et de reto cum illo serio communicavit. Porro hoc idem tractatur argumentum lib. I Paralip. cap. 17.

VERS. 2. — VIDEDE, QUOD EGO HABITEM IN DOMINA CEDRUM (1), ET ARCA DEI POSITA SIT IN MEDIO CEDRUM (1), ET ARCA DEI POSITA SIT IN MEDIO CEDRUM.

(1) Cedrus lignum erat solidum, pulchrum, corruptius expers, in Libano et in agro circa Biblon et Tripoli proveniens. Hirundo rex Tyri ligna et artifices ad Davidem misit, quibus regis aedes adificarentur: merito affirmandum est, fuisse illas pro attate magnificissimas. Ita verò de his agit David, eaque sunt, que inferius de Salomonis ejusque iuxoris aedibus describuntur, ut facile intelligas, maximum earum partem ex ligno fuisse. In ceteribus regiis, ea praeferuntur aetas, domus non crassis aedē parietibus cingebantur, quibus nostra sub pluvio coko procellisque ac hinc obnoxio. Describens Polybius regias Persarum Ecbatani aedes, que meritissem inter pulcherrima totius antiquitatis edificia censebantur, illarum materialia è cypreso et cedro fuisse narrat, que duo liquorum genera eā aetate rarissima et pretiosissima habebantur.

In medio cedrum. Scitum est, veterum tentoria è pellibus fuisse, ac praeferuntur tabernaculum vel tentorium, que arca domini contin-

avez faite à votre serviteur pour lui et pour sa maison, et exécutez-la selon votre parole,

26. Afin que votre nom soit éternellement glorifié, et que l'on dise : Le Seigneur des armées est le Dieu d'Israël ; et que la maison de votre serviteur David demeure stable devant le Seigneur.

27. Vous avez révélé à votre serviteur, ô Seigneur des armées, ô Dieu d'Israël, que vous vouliez lui établir une maison : c'est pour cela que votre serviteur a trouvé son cœur pour vous adresser cette prière.

28. Maintenant donc, ô Seigneur Dieu, vous êtes le Dieu, et vos paroles se trouvent en véritables, car vous avez fait ces promesses à votre serviteur.

29. Commencez donc à les accomplir, et bénissez la maison de votre serviteur, afin qu'elle subsiste éternellement devant vous, comme je l'espére, parce que c'est vous, ô Seigneur Dieu, qui avez parlé ; et votre bénédiction reposera pour jamais sur la maison de votre serviteur, comme vous le lui avez promis.

tum opus, et privatarum domum constructio ferveret. Sic autem Deus per Aggœum cap. 1. v. 4: Numquid tempus vobis est, ut habitat in dominis laqueatis, et domus ista deserta? Et v. 9: Quia domus mea deserta est, et vos festinatis unusquisque ad domum suam, propter hoc super vos prohibiti sunt celi. Vide que nos eo loco. Ille constat, in eo loco, quem David préparaverat, positione esse tabernaculum pellucis intentum velis, sicut è pellibus viatores et militares parare sibi solent tabernacula. Quod etiam notavimus supra ad versum 17.

Quia in hoc libro et in sequenti Nathan nomen sibi occurrit, de illo aliquid nos praemitamus necesse est. Et primum, quam rerum à Davide et Salomone gestarum monumentis operam navaretur, diximus in principio Proleg. 1. De illius vita egerunt, qui de prophétarum vitâ, et morte tractarunt. Epiphanius, Isidorus cap. 52, Theodoretus in Synopsis, et Chronicon Alexandrinum. Qui omnes dicunt, fuisse ex Gabath Galilæe, et Davidi regis fuisse familiarem, maxime ex eo tempore, quo ab illo admotus est, et artificiosè reprehensus de adulterio concubitus cum Bethsabee, et Urius injustissimâ cæde. Fuisse quoque ante illud tempus familiarem, imò et assiduum regi, eorum apud ipsum grave esset et fidele consilium, quoque patiri curas, et de summis rebus deliberae consuevisset, locus iste non obscurè docet. Observarunt autem Epiphanius, et Dorotheus, et Chronicon Alexandrinum (unde illud sumpserint, ipsi viderint) cognovisse Nathan, antequam David Bethsabee ad turpem coniugiadinem accerseret, illum aliquid aggressurum, quod minime regem, imò neque virum pudicum et honestum deceret. Quare quā potius occisimè e patria Hierosolymam advolavit, ut andacissimum illud et crudelē causas antevertere. Sed diabolus, quem ibi Epiphanius Beliar appellat (melius, opinor, Dorotheus Belial) illi in via corpus objecti exanimè, quod ille cū sepulture, ne a fera laceraretur, ritè mandare vellet, tempus, quod ad maturum eventum assumperat, extraxit. Cum autem agnoverisset, spiritu videelicet propheticō, à Davide jam admissum esse flagitium, in patriam è via morens reversus est. In his ego multa invenio, quæ minimevidetur cum prophete spiritu consentire, cuius effectum diabolus importuna calliditas eluisse dicitur. Sed quia his non admodum assentior, neque cuiquam persuaderem, nolo me illorum propugnatorem præbere. Tandem se-

nio jam confectus discessisse dicitur, et ad Gabaatha patriam suam in agro tumulatus. Si qua præterea de Nathan dicenda supersunt, illa suis quaque locis poterunt explicari comodiūs.

VERS. 3. — DIXITQUE NATHAN AD REGEM: OMNE QUOD EST IN CORDE TUO, VADE, ET FAC (1). Non omnia, quæ loquuntur prophetae, spiritu didicere propheticō, sed interdum sicut ceteri hominum suis dicuntur, imò et abducuntur

(1) Nathan dixit au rois: Allez, faites tout ce que vous avez dans l'esprit, parce que le Seigneur est avec vous. David s'adressa à un prophète pour lui communiquer son dessin. Ce prophète lui donna d'abord un conseil qui ne se rencontre pas avec la volonté de Dieu. Deux prophètes cherchent Dieu sincèrement, et néanmoins ils se trompent tous deux, et ils prennent leur propre pensée pour celle de Dieu. C'est une grande instruction, selon les saints Pères, pour ceux qui conduisent les âmes. Ils ne doivent pas trop s'assurer, comme semble ici faire ce prophète, sur la longue expérience qu'ils ont que Dieu leur enseigne ce qu'ils doivent dire aux autres. « Nathan, dit saint Grégoire, avait beaucoup de preuves que l'Esprit de Dieu parlait par sa bouche, et il croit un peu trop légèrement en cette rencontre que Dieu approuve ce que David lui propose. La pensée de bâtir un temple à Dieu était une chose sainte en elle-même. Celui qui le voulait faire était un saint. Cette apparence spécieuse l'éblouit en quelque sorte, et son avis, qui paraît si raisonnable, se trouve contraire au dessin de Dieu. Il y en a beaucoup, disent les saints Pères, qui ressemblent à ce prophète, et qui disent comme lui avec trop de précipitation à ceux qui les consultent: Allez, faites tout ce que vous avez dans l'esprit. Il n'y a guère d'exemple plus remarquable dans l'Écriture, pour nous apprendre qu'il faut craindre non seulement le mal, mais le bien même que l'on a dessiné de faire, parce que l'on peut prendre quelquefois sa volonté propre pour celle de Dieu, et se suivre soi-même en croyant le suivre. C'est ce qui a fait dire à saint Paul: Qu'il faut être sage dans le bien, et simple dans le mal. Sapientes in bono, simplices in malo. Rom. 6, 19.

Il est aisé de discerner ce qui est mauvais lorsque l'on a le cœur simple, et que l'on ne désire que de plaire à Dieu; mais il faut une grande sagesse pour faire le bien. Car Dieu ne veut pas tout ce qui est bon en soi; il ne le veut pas de toute personne, ni en toute manière, ni dans tous les temps. Il a des personnes qu'il a choisies pour être les instruments de ses ouvrages. Il a ses règles que sa sagesse a marquées dans son Écriture, qui sont souvent contraires à celles des hommes. Il a ses moments, qui ne sont connus que de lui seul, comme le Fils de Dieu nous l'enseigne. C'est pourquoi on doit se déferer toujours de soi-même, et se défaire de toutes ses préventions, pour se rendre susceptible de la lumière de Dieu, sans laquelle la notre n'est que ténèbres.

(Sac.)

consilii, et prudentibus agunt conjecturis, Unde nonnunquam reprehenduntur à Deo, quod aliquid fecerint, dixerintque et minus sancte et non valde attemperatum ad rem. Exemplo esse poterit Jonas, in cuius verbis multa sunt, que à divino atque propheticō spiritu longè recesserunt. Neque pauca sunt in aliis, que ex affectu humano, potius quā ex spiritu propheticō prodīre, que ipsi dabant, et de quibus sibi à Deo ignoscē postulant. Vide S. Thomas 2-2, q. 471, art. 5, et Gregor. Hom. 1 in Ezech., ubi haec verba Nathan in exemplum adducit: « Scendum, inquit, quod aliquando prophetā scāntū, dūm cōsuluntur, ex magno usū prophetandi quedam ex suo spiritu proferunt, et se hæc ex propheticō spiritu dicere suscipiantur. Sed quia sancti sunt, per sanctū spiritū citiōs correcti, ab eo, que vera sunt, audient, et seipsos, quia dixerint, reprehendunt. Nathan etenim prophetā sanctū virūn fuisse quis negat? Qui David regem et de cūlpa aperit reprobavit, et que ei pro cūlpā eadēm essent ventura, mutavit. Quem tamē dūm idem David, quia templū Deo vellet construere, requisivit; illud respondit: Omne quod est in corde tuo, vade, et fac, quia Dominus tecum est. De quo illi statim subditur: Factum est in nocte illā, et ecce sermo Domini ad Nathan, dicens: Vade, et loquere ad servum meum, David: Hac dicit Dominus Deus: Numquid tu adificabis mihi domum ad habitandum? » Hec verba Gregorii satist nobis hunc locum Inveniente explanant, neque aliquid aliud addero necessarium est. Probat enim propheta Davi- dis consilium, illudque ut quamprimum ad opus conferat, jubet; quod tamen à Deo non fuisse ipso dedit Deus, dum jubet, ut manus ad edificandum contineat, et alteri illius operis motionem reservet.

VERS. 5. — NUMQUID TU ADIFICABIS MIHI DOMUM AD HABITANDUM (1)? Sequenti nocte hoc per prophetā Dominus mandatum dedit ad Davidem, ut cogitationem abjecteret de construenda domo, non quod illam non probaret, sed quia negotium illud arduum alterius curas servatum est.

VERS. 6. — NEQUE ENIM HABITAVI IN DOMO EX DII ILLA, QUA EDIXI FILIOS ISRAEL DE TERRA (1) Analog. significatur Ecclēsia triumphans in celo gloriōse edificanda à Christo pacifice, in summa omnium beatorum pace et securitate, unione et concordia, quod à puritate, innocentia et sanctitate. (Corn. à Lap.)

Egypti. Rationes reddit Deus, cur in præsens non ureat templi fabricam, neque ferat graniter, si in aliud tempus differatur. Ut enim per multa secula, ab eo videlicet tempore, quo ex Egyptio jugo Israelitarum cervices expedit, in tabernaculo peregrinantum in modum habitavit, sic etiam in tabernaculo sub pellibus plures temporis habitate non erit molestum. Quod verò commoratio illa vitoria, et quasi castrensis, illi non fuerit in longā illā peregrinatione molesta, ex eo probat, quod ea de re nunquam de populi oblivione atque inerit conquestus est: neque ulli è populi iudicibus præcepit, ut stabilem domum ipsius habitatione construeret.

Cur verò Dominus de domo stabili et certa, ad illud usque tempus non curárit, ea ratio est, quia dux erat populi, et pro illo variis in locis, et cum illo pugnabat. Ut autem imperator abesse neque solet neque debet à castris, nisi malit imperatoris nomen amittere, sic etiam Deus, qui Deus vocatur exercitum, abesse noluit ab illorum castris, quorum manus ad inimicū cedem et urbium vastitatem armavit. Sanè Deum, et quae Deum referebat, arcā, quasi excubantem sub pellibus considerabat Urias, cùm dixit 2 Reg. c. 11: *Arca dei Israel et Iuda habitant in papilionibus, et ego ingrediar domum meam, ut comedam, et bitbam, et dormiam?* Simile aliquid ex profanis dixit apud Ovidium Laodamia de viro suo Protesilaō, epist. 13:

*Conveniunt matres Phylacudes, et mihi clamant: Indue regales, Laodamia, simus.
Seclit ipsa feram saturatas murice vestes;
Bella sub Iliaci membribus ille geret!*

Ipsa novas vestes, dura vir arma fert!

Sed dices, jam cessasse populi peregrinationem et viam, atque idcē potuisse, imo et delinisse Deo domicilium extrui stabile et firmum: sicut populus ex quo in terram præmissionis ingressus est, disjectis tabernaculis, stabiles domus habitavit. Respondeo, huic rei multo antequam subjuga foret terra præmissa, fuisse à Deo mature prouisum, Deuteron. 12, v. 10, ubi iubet Deus eligendum esse locum, ubi offerantur sacrificia, cùm nullus ab hoste finitimo sese metus aut turbatio ostendat: *Transibitis*, inquit, *Jordanem, et habitabitis in terra quam Dominus Deus vester datus est vobis, ut requiescatis à cunctis hostiis per circuitum*, et absque ullo timore habitatis in loco, quem elegit: *Dominus Deus vester, ut sit nomen ejus in*

eo. *Illi omnia, que precipio, conferatis holocausta et hostias, etc.* Hinc, ut opinor, occasione sumpsit David, ut de construendo Domino templo cogitaret, quia videbat nihil iam in terrā Israëlitide ab hoste turbari. Ideo enim dicitur: *Cum sedisset rex in domo sua, et Dominus dedisset ei requiem undique ab universis inimicis suis.* Cui objectionē responsio dicitur: *Quod vero commoratio illa vitoria, et quasi castrensis, illi non fuerit in longā illā peregrinatione molesta, ex eo probat, quod ea de re nunquam de populi oblivione atque inerit conquestus est: neque ulli è populi iudicibus præcepit, ut stabilem domum ipsius habitatione construeret.* Ut absque ullo timore promissa terra possit ab Israëli habitari. Hoc verò tempore, licet esset Israëliū finibus inducta reques, non tamē sic erant res industriae composite, ut non aliquid se metus, si minus in præsens, at saltem in posterum ostenderet ab hoste. Quare bellatorem volunt Deus esse Davidem, non architectum, ut sic finitimum hostem frangeret subigeretur, ut regnum omnino pacificum traderet Salomon filio. Hoc ipsum significavit Salomon 3 Reg. 5, v. 5, qui sic ad Biram regem Tyri: *Tu scis voluntatem David patris mei, et quia non positis edificare domum nomini Domini Dei sui propter bella imminentia per circuitum, donec daret Dominus eis sub vestigio pedum ejus. Nunc autem requiem dedit Deus meis milii per circuitum, et non est Satan, neque occursum malum: quamobrem cogito adificare templum, etc.*

discrimina sepè occurunt, nunquam tandem pugnantia. (Calmet.)

(1) VERS. 10. — NON TURBAVITUR AMPLIUS. Longā pace, te ac successoribus suis regnantiibus, Israel fructur; quam et perpetuam spondeo, si quidem Israel Iessuēs sese meis constanti fidei submiseric. Promissiones haec non absolutae, sed conditionibus definitae. (Calmet.)

ET PONAT LOCUM POPULO MEO ISRAEL. *Locum*, scilicet stabilem et felicem, ut scilicet Israëliū amplius non vagenter, non abducantur captivi, non miseram vitam agant, ut fecerit hactenus vexat à Philistheis aliusque gentibus. Unde explicans subdit:

ET PLANTABO EUM, q. d.: Insta planta et arboris radicatae firmata Israëliū in Iudeā, ut in eā firmiter et feliciter conquestat, ac opuleret et hilariter vivat.

ET HABITABIT SIC EO, id est, in eo, scilicet loco suo, quasi umbraculo, ut eo undequeque tectus, stabili et securi permaneat.

VERS. 11. — PRÆDICITOUE TIBI DOMINIS, quod domus faciat tibi dominus, id est, problema et familiam regiam; illa enim vocatur *domus* antonomastie. Cajeat, ut *domus* accipit Messiam, sive Christum, quasi hic Deus promittat David Christum ex se nasciturum. Hoc verum est, at in sensu non literali, ut vult Abul, sed allegorio, quem tamen Deus hic nā cum literali videtur revellere et patetissime Davidi, ut patet ex sequent.

(Corn. à Lap.)

VERS. 12. — CUMQUE COMPLETI FUERINT DIES
TUI, ET DORMIERIS CUM PATRIBUS TUIS, SUSCITABO
REM TUUM POST TE (1), QUOD EGREDIETUR DE
UTERO TUO, ET FIRMABO REGNUM EJUS. Contingit

(1) Naturalem ordinem successoris in regno
mutandam censet Deus, ut Salomonis nondum
nato gratificetur. Natos jam Davidis liberis ex-
cludit, ut heredem deferal nasciturus deinceps filio; veluti eo typo innatu Messiam, ve-
rum Davidis filium et successorem ac haren-
dem promissionem ipsius, penitus exclusis
filis carnis, Iudeis scilicet reprobat atque
abjectis. (Calmet.)

Je m'assis sur votre trône après vous votre fils ; et s'il commet quelque chose d'injuste, je le châtierai de la verge dont on châtie les hommes. Mais je ne retirerai point ma miséricorde de lui. Le sens de ces paroles est que Dieu conservera la couronne d'Israël dans la postérité de David et de son fils Salomon, au lieu qu'il l'a ôtée à la maison de Saul et à sa race, mais cette pro-
messe ne doit point s'entendre du salut de Salomon, comme si Dieu l'assurait, par ces paroles, qu'il lui ferait miséricorde, quelque crime qu'il eût pu commettre en toute sa vie. Car, outre que cette explication n'est pas assez conforme à la sagesse et à la justice de Dieu, elle est entièrement détruite par la manière dont David parle à son fils Salomon, en lui rapportant cette même promesse que Dieu avait faite en sa faveur. Voici ses paroles : « Dieu, dit-il, a choisi Salomon, mon fils, pour le faire asseoir sur le trône d'Israël ; et il m'a dit : Salomon bâtrira ma maison. Je l'ai choisi pour être mon fils ; et je le tiendrai lieu de père. J'affirmerai son royaume pour jamais, s'il persévére à obéir à mes lois et à mes ordonnances, comme il fait aujourd'hui. » Et David ajoute : « Vous donc, Salomon, mon fils, connaissez le Dieu de voire père, et servez-le avec un cœur pur et une pleine volonté. Car le Seigneur sonde tous les coëurs, et il connaît toutes les pensées. Si vous le cherchez, vous le trouverez. Que si vous l'abandonnez, il vous rejetera pour jamais. » Si querieris eum, invenies : si autem dereliqueris eum, proficet te in aeternum. Ces paroles seraient plus propres à nous faire douter du salut de Salomon qu'à nous en assurer, puisqu'il est certain qu'il a abandonné Dieu d'une manière très-criminelle et très-scandaleuse, sans que l'on puisse découvrir, comme le remarquent et comme le déplorent les plus grands saints, qu'il ait expié de si grands désordres par les fruits d'une véritable pénitence.

Ces paroles : *S'il commet quelque chose d'injuste, je le châtierai comme on châtie les hommes, ou ne regardent que Salomon seul, ou ne s'entendent au second sens que de l'Eglise qui est le corps de Jésus-Christ, et non du Sauveur, qui est la sainteté même ; mais les suivantes, que le royaume du fils de David subsistera éternellement, s'entendent en un sens beaucoup plus propre et plus véritable de Jésus-Christ que de Salomon, puisqu'après quelques siècles la royauté et la maison de David ont été détruites entièrement, au lieu que le royaume spirituel de Jésus-Christ, dont il a dit*

aliquando, ut sublatto auctore et conservatore rei alicuius, ipsa quoque res eodem interreat temporis momento. Quo modo si quis sole de collo tollat, idem etiam mundi tenebras inducat, necesse est. Induxit David quietem et otium Israelitidi terre, amplificavit regnum, et quandiu vixit, si modò Absalomis tempora seculas, in otio conservavit. Timeri posset, ne postquam ipse nature concessisset, extin-
gueretur imperium, quod ab ipso robur et pulchritudinem accepérat ; et moles illa tanta, labente suo conservatore ac vindice, labase-
ret. Ab hoc ergo metu liberat Dominus Davidem, primitiū futurum, ut filius, quem in regno successorem habebit, regnum habeat divinitus protectione firmatum.

VERS. 13. — INSE ADIFICABIT DOMUM NO-
MINI MEO, ET STABILIAM THRONUM REGNI EJUS US-
QUE IN SEMPERITERUM. Non dubium, quin hic de Salomone sermo sit ; est tamen obscurum, an hoc quod tradidit de semperito regno, de Salomone ad litteram sit intelligendum. Nam in Salomonis stirpe non videmus relictum à Davide regnum fuisse peritum, cum à Ro-
boam, qui primus à Salomone regnum execpit, decem tribus ad alienum dominatiū abierint. Et toto Babylonice captivitatis tempore reliqua tribus regem habuerint nullum è Da-
vidico genere. Sed è de re institutur statim peculiaris disceptatio.

VERS. 14. — EGO ERO EI IN PATREM ET IPSE
ERIT MIHI IN FILIUM. Magnus hic indicatur in Davidem et illius posteritatem affectus, quando Deus et paternam sedulitatem promitti, et talen ex illius genere suavitatem capturum se esse dicit, quemad ex suò solo capere parentes solent. Sed fortasse hi verbis aliquid sub-
auditur conditionale. Quasi dicat Deus : Tunc ero posteris tuis pater, amplectarque illos indulgenter et moliter, cum ipsi erga me filiorum observantiam colere voluerint. Tunc enim agam cum illis severius, et ab illorum inter-
perię penas exigam, sed quales ab indisci-
plinati filii exigunt pater, qui id agit seviendo, ut illos ad officium et disciplinam reducat. Quod statim magis explicat, dū ait :

Qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in
VIRGA VIRORUM, ET IN PLAGIS FILIORUM HOMINUM.
Hic explicatur conditio, que obscurius proxime
videbatur inducta. Ait autem, si filii ali-

lui-même qu'il était roi, mais d'un royaume qui n'est point de ce monde, durera véritablement dans tous les siècles, selon que l'Eglise le chante : *Cujus regna non erit finis.* (Sacy.)

COMMENTARIJ. CAPUT VII.

quid moliti fuerint improbius, esse virorum virga scelerum vindice molestans. Quod statim per epexgesim, opinor, docet explicatus, dum hanc virgam plagas hominum vocat. Sed hic occurrit explorandum aliquid, an illud, virorum et filiorum hominum, ita sit accipien-
dum, ut talibus Davidis posteri afficiantur plagi, quales homines patientur, sive à Deo, sive ab homine; vel certè quales solent homines hominibus infligere. Si prior accipias modo, id est, si plagam aut virginem passivę capias, sensus erit, subitum quidem esse plaga Davidis filios, quales homines patientur à Deo, quorum Deus misericordia, et sicut benevolus pater dum flagellat, id spectat, ut pervicaces filios in officio et disciplina contineat; et cum diabolus puniat, nullā in illum misericordia comutus est, neque flectetur in aeternum. Ad hunc sensum accommodat subditum : *Misericordiam autem meam non auferam ab eo.* Si verò plagam activę sumas, sensus erit : Castigabo peccatores filios, aut hominum virgā, quia homines in illorum aut cædēm aut infirmum armab; aut castigabo quomodo hominem homo castigare solet, qui ita premittit, ut non omnino comprimat, neque omnia aut auferat aut delectat, qua humanis commoditatibus servient, quia hominum debilis est et angusta manus.

Ex his expositionibus illa est communis opinio inter pretum opinionis recepta, quae in hominum virgā bella intelligit, et alia humani corporis incommoda. Ita Hebrei, ut in eorum Traditionibus refert Hieronymus : « Virgam, inquit virorum gladium vocat ini-
micorum ; plaga verò filiorum hominum sunt incommoditates corporum humanorum, quibus propter peccatum suum homines à Domino merito flagellantur. » Eodem penè modo Abulensis, Cajetanus, Lyra, Dionysius. Gladius autem hominum arma sunt Dei, sicut creature omnes, quae Dominus contra peccatorum armavit insaniam. Et quidem cum à Domino defecit Salomon, et se alienarum mulierum amoribus et sacrī impluit, multi in illum susciatū sunt hostes, qui ad illud usque tempus negue ausi fuerant contra mutare, ut habes l. 3 Reg. c. 11, v. 14 : *Suscitavit au-
tem Dominus adversarium Salomon Aded Idy-
mum de semini regio. Et v. 23 : Suscitavit
queque et Deus adversarium Razon filium Elia-
da. Et v. 26 : Jeroboam quoque filius Nabat, etc.,
levavit manus suam contra regem. Hac fuit vir-
ga hominum, quae Salomonem jam à paterna*

pietate, imò et à patria religione degenerem insectata est. Quām verò non solum externi hostes, sed et decem cognatae tribus jam à regio Davidis dominatu, et quasi à suo corpore diverse Salomonis posteri pertinaciēt et as-
siduè verārint, sacra docet historia. Ad extremum addo, non ut probem, sed ut alii aut rideant aut doleant incredibilem Rabbinorum stuporem, qui nihil putant sibi non licere, et quid aut sacra fides, aut sana ratio postulet, neque militantur, neque curant. Cum enim, ubi nos habemus : *In plagi filiorum hominum, ipsi juxta Hebraicum textum legant, filiorum Adam, sic à filiis Adam inflictam Salomonis plagam somniarunt.* Verba repetam Lyra in hunc locum, quæ sumpsit ex eo, et multis confutavit Abulensis, q. 41 : « In e Hebreo, inquit, habetur, in plagi filiorum Adam, quod exponunt Hebrei de Adam primo homine, dicentes quid Adam in cœnum tribus annis, quibus continuat se ab uxore suā Evā propter interfectionem Abel, dæmones succubi jungebantur ei, et concipiabant ab eo, et pariebant dæmones ; et isti fuerunt filii Adam, qui, ut dicunt, incitave-
runt Salomonem ad peccandum ; et per hoc divisum fuit regnum tempore filii sui. » Quis non videat, quām isti longe abeant non à pudore solīm et veritate, sed etiam à sānā philo-
sophiā ?

VERS. 15. — MISERICORDIAM AUTEM MEAM NON AUFERAM AB EO, SICUT ABSTULI A SAUL, QUEM AMOVI A FACIE MEA. Homines, cum alios inse-
ctantur, quia non semper possunt, quia vires sunt exigua, funditus delere, aliquod relinquunt aut vitæ subditum, aut digitulis ornamentum; Deus verò, cui nihil est arduum, nihil non obnoxium, sicut interdum afficit quos punire vult, ut superis nullum sive dignitatis sive facultatis antique monumentum. Quo modo Sodoma eos olim incendio, et ante universum orbum generali cataclysmo subverit ; et proxime Saulis donum, ex quā reliquit neminem, qui regii nominis in posterum memoriam conservaret. Sed Deus mitis aliquid peccare contingat : sic enim premet, ut non oppri-
mat ; sic afficit, ut non omnino conficiat et perdat. Quod reverè præstiti, dū penas exigit à Davidis posteris, quos ita molestat, ut non prorsus ergo illos desideret esse misericors. Ita ex illa nobilissimā plantā ramos et luxuriem non excussit, ut omnino stirpem eliserit, ex quā quotidie nova pullularent

germina; ac tandem ex radice Jesse virga pro-
diret, et ex ea flos, qui mille mundo usus et
delicias afferret. Amovisse porrò Deus dicitur
à Sāule faciem, quia illius curam videtur ab-
jeccisse prorsus. Ex idiomate enim Scripture,
avertere, abscondere, aut amovere faciem ab ali-
quo, seu, quod idem est, aliquid à facie, idem
valet, quod, non curare, neque aliquid habere
pensi, quid quisque patiatur. Sic ut intendere
oculos, aut ponere faciem super aliquem, singu-
larem aliquam curam et precepitum benevolen-
tiam significat.

Vers. 46. — *Et fidelis erit domus tua, et
regnum tuum usque in aeternum ante faciem
tuam.* Verbum amar, in conjugatione nuptial,
qua passiva significatio est, idem valet,
quid, firmam esse, robustum, fidem et verum.
Fieri autem solet, ut cūm vox aliqua sit poly-
simus, interdum a nostro interprete in eā si-
gnificatione sumatur, qua ut obscurior est,
aut minus ad rem propositam accommodata.
Quod etiam non raro factum profani, ut plu-
ribus ostendimus ad illud Psalm. 67: *Etenim
non credentes, in defensione Vulgate contra
Calvinum.* Neque hoc tantum loco, fidelis pro
fimo sumitur, ac stabili, ut 3 Reg. 11, 58;
Isaiae 22, v. 25; Actor. 15, v. 54. Et quidem
si recte utriusque vocis proprietatem expendas,
nihil penè differt firmam à fideli; fidelis
enim dicitur, cui fides non est aut levis, aut
venialis, et cui te ac tua tuò possit committe-
re. Quæ vox ad inanimata neque raro neque
inleganter traducitur. Fidelem vocamus mur-
rum aut columnam, quibus propter firmitatem
pondus imponimus, neque ipsa ponderi aut
cedent aut succumbunt. Sanè ad vetustum
fidem dicti esse terebinthi materiali Plinius
lib. 15, c. 6, id est, firmam, ut durat diu. Et
Ciceru epist. 17, lib. 16, dominum appellat *fide-
tem*, que videlicet firmā consistit structura; neque,
quia datum in materia uti construc-
tione celat, ruina subite inhabitanter obterit.
Quam nunc *fidelem* appellat dominum, statim fir-
mum vocat thronum et duraturum jugiter,
que prioris clauseste explicatio est.

ANTE FACIEM TUAM. Hunc locum nonnulli,
qua vident Davidem spectaculum nunquam
posteriorum regnum, ad quorum aetatem non
perveniet, aliquid putant esse supendum;
nempe, *qua nunc est ante faciem tuam*, quam
modò vides, neque tamen postea visurus es.
Ego in ante futurum tempus explicari existimo,
sic in post praeteritum, id est, quod nobis à
tergo reliquit est. Sumitur autem, ut op-

nor, metaphora à viatore, cui similis est, qui
vitam nunc agit, et praeteritos annos post se
relinquit. Nam sicut viator quod confectum
est via, post se relinquit, et ante faciem ha-
bet, quod superest spatii, sic etiam qui vitam
agit, exactam aetatem relinquit a tergo, et in
futuram intentam habet mentem et faciem.

Antequam hinc nostra emergat commentator, obseruo ex usu Scripturae non totum se pellit alicuius sermonem à scro historico referri, sed interdum illius brevem quandam adhiberi summan; quod tamen in proprio loco prætermissum est, id ex alii locis esse supendum. Quan ego obseruationem adduxi in Commentariis in Acta cap. 2, ubi cūm oratione Petri retulisset Lucas, subdidi: *Aliis etiam verbis plurimis testi-
ficatus est, et exhortabatur eos dicens: Salu-
mini à generatione ista prævia.* Sicut sanè existimo
multo plura dixisse Nathan Davidi in hac oratione,
quam ad illam habuit, de quā nuper; quorum multa ex alii Scripturae locis aperte
deducimus. Primum habemus, promissiones
hæc de aeterno Davidic generis solo, deque
in ejus domo felici rerum omnium eventu,
esse conditionales. Sic enim ait David ad Salo-
monem filium, lib. 3 Reg. cap. 2, v. 4: *Ut
confermet Deus sermones suos, quos locutus est de
me, dicens: Si custodieris filii tu vias meas, et
ambulaverint coram me in veritate, in omni corde
 tuo, et in omni anima tua, non auferetur tibi tir
 sois de Israel.* Idem lib. 1 Paral. cap. 28, v. 7.
Quo modo promissio facta Heli de aeterno in
suo genere sacerdotio conditionata fuit, lib. 4
Reg. cap. 2, v. 50: *Lopem locutus sum, ut domus tua, et domus patris tu ministaret in
conspicere meo usque in sempiternum.* Nunc autem
dicti Dominus: *Absit hoc à me; sed quicunque
honorificaverit me, glorificabo eum, etc.*

I habemus secundo, eodem loco ostendisse
Dominum per Nathan Davidi causam, cur no-
nauerit illius manibus aut industria ad sui nomi-
nis religiosum cultum templum excitari. Quod
ipse docuit David, dum ad Salomonem filium,
1 Par. 22, v. 7: *Dixitque David ad Salomonem:
Fili mi, voluntatis meæ fuit, ut adificarem domum
nomini Domini Dei mei; sed factus est sermo
Domini ad me, dicens: Multum sanguinis effudias,
et plurima bella bellasti: non poteris adificare
domum nomini meo, tanto effuso sanguine coram
me. Filii qui nasceris tibi, erit vir quætissi-
mus, etc. Ipse adificabit domum nomini meo; et
ipse erit mihi in filium, etc.* Nisi dicamus, quod
in hunc locum visum est Cajetano, aliis tem-
poribus Deum sive per Nathan, sive per pro-

phetas alios allocutum esse Davidem, et ad
priorē hunc etiam sermonem addidisse.
Quod quidem in Scriptura sacrâ non appetat,
facit tamen verisimile, quia lib. 1 Paral. cap.
28, quedam specialia addidit David, quæ non
videntur a Nathan propheta fuisse predicta;
ut quod Salomon, qui tunc natus non erat, ex
omnibus ad regnum templique molitionem
fuerit electus. De quo David ad principes
Israel: *De filiis meis elegit (Deus) Salomonem
filium meum, ut sedetur in throne regni Domini
super Israel, dixique mihi: Salomon filius tuus
adficabit domum meam.*

Illi quæstio occurrit multis in locis à Patri-
bus versata, ut Psal. 88 et 71, qui de Salo-
moni inscribuntur, in quibus cūm aliquid oce-
rrat, quod minime possit in Salomonis aita-
tum et regnum convenire, de Christi regno,
qui Davidis fuit filius, quidam interpretantur.
Sic etiam hoc loco, cūm aeternum regnum Da-
vidis filio promittat, quod illi aeternum esse
non potuit, et a quo illius posteri tandem ex-
ciderunt, ad Christum referunt nonnulla sal-
tem corum, quæ hic ex Nathan prophetae vatici-
nio accipiuntur. Unde sit, ut varie sint de
istius loci interpretationes sententiae. Quidam
hunc locum tantum patunt in Christum Ser-
vatore convenire, et nullo modo in Salomo-
nem, sicut et alii, qui predictis Psalmis Salo-
moni eripiant et ascribunt Christo. In his
sunt Tertullianus I. 3 contra Marcionem c. 20;
Angelonus, Glossa; et facit illud Pauli ad Hebr.
c. 1, v. 5, qui de Christo interpretatur illud: *Ego ero illi in patrem, et ipse erit mihi in filium.*
Hebraeorum magistrus solus hic Salomonem in-
tinet, quibus videtur Cajetanus subscrivere.

Communis est sententia, quedam ad litteram
de Salomone, quedam de Christo esse intelligen-
tia; et in regno Salomonis, licet non aeterno,
sempiternum Christi regnum admirabili. Ita Au-
gustinus I. 17 de Civit. c. 8 et 9; Lyra, Diony-
sius, Hugo, Serarius, et ex parte Abulensis, q. 9.
Pro cuius rei intelligentia observandum est,
quod ex Hieronymo notavit hic Dionysius, que-
dam de Salomonis dici prout est circa quedam
persona; puta, ut est filius Bethsabee, ut idola
coluit, ut intemperantius induxit libidini, ut
alia fecit plurima, in quibus nihil appareat esse
mysticum. Quedam prout Christi fuit imago,
in qua altiora quedam spectatus, quam ca-
pere possint Salomonis angustiae. Priora illa
propria sunt Salomonis, neque à Salomonis
moribus ac vita alio traducuntur. Quedam
ita sunt typus Christi servatoris et umbra, ut

in Salomone imperfecta videantur et inchoate;
in Christo vero Domino in summam perfectio-
ne adducta. Abulensis supra, que hic di-
cuntur omnia per Nathan, de Salomone intel-
ligi posse constanter affirmat, ut quod regnum
sit futurum pacificum et in aeternum duratu-
rum, et quod ab illo non sit, quemadmodum à Saüle, auferenda misericordia. Et certè illius
cogitatio mihi difficultas non est, tum quia pro-
missio illa conditionata est, neque impleri de-
buit, cùm Salomon omnino, et illius posterum
plerique conditionem abjecerint; tum etiam
qua aeternum, sempiternum et similia,
longum spatiū aliquando ex usu Scripturae,
non ab omni tempore absolutum significant.
Verum illi nihilominus hæc eadem putat
altiori quodam modo exponenda de Christo.
Sunt autem aliqua, quæ ita sunt Salomoni
propria, ut nullo modo debeat aut possint ad
Christum accommodari, licet nonnulli id fa-
cere conetur, quale est, illum arguendum
esse, si aliquid aggressus fuerit iniquè. Quod
quā absit longè ab eo qui peccare non potest,
qui non videt? Vidi hæc de re interpretes
ad Psal. 71 et 88, qui hæc de re fusæ atque ac-
curent disputant.

Vers. 18.—INGRESSUS EST AUTEM REX DAVID, ET
SEQUITUR CORAM DOMINO, ET DIXIT (1). EX capite pre-

(1) S. Simplicianus, qui S. Ambrosio in episcopatu Mediolanensis successit, proposuit hanc questionem S. Augustino, cur David tam posse sedendo oraverit, cūm fideles genuflexi orare soleant, ut oravit Christus in horto, Matth. 26, et Stephanus in martyrio Actor. 7, et S. Paulus in ergastulo Ephes. 3, 44. Cui respondet S. August. lib. 2 ad Simplicianum, quæst. 4, nullum gestum oranti in lege fuisse prescriptum, sed liberum fuisse quilibet uti, qui cujusque conditioni et devotioni foret accommodus: *Cum et stantes, inquit, oramus, sicut scriptum est: Publicamus autem de longinquio stabatis;* et fixis genibus sicut in Actibus Apostolorum legitimus; et scilicet, sicut ecce David et Elias. Nisi autem iacentes oramus, non scriptum esset in Psalmis: *Lar-
vabo per singulas noctes lectum meum, lacry-
mas stratum meum rigabo.* Cum enim quisque orationem querat, collocat membra sicut ei occurrerit, accommodata pro tempore positi corporis ad movendum animum. Davi-
dius humilitatem celebrat S. Chrysostomus (vel quicquid est auctor, stylus indecet fuisse Latinum, non Graecum): *Agnaverat, inquit iste sanctus, quod Genes. 18 dixit Abraham Deo: Ego sum terra et civis.* Et singuli ita Deo dixerunt, ut forma esset perfecta humiliatio: *Ergo quis sum ego, Domine mi?* Ecco se nihil esset dixit, et servum se esse non negavit, quia omnis qui confeatur servitum, meretur gratie libertatem. Ergo dicit: *Quis sum ego, Domine mi?* Videtis ubique regnare gratiam, ubique pia viscera possidere, cer-

cedenti didicimus, in regia domo, quam sibi David construxerat in arce Sion, destinatum esse locum, ubi religiosus cultus impenderetur aere. Extra illud, ut appareat, conclave, accepit David vaticinium istud à Nathan; deinde illa tam illustri promissione exultans et gratulabundus ingressus est augustum illud et venerabile sacrarium, ut gratias ageret pro singulari illâ liberalitate, et aliquid præterea oratione, quod ad promissionis illius rata et certa complementa pertineret. Dicitur autem *sedisse coram Deo*, non quia desiderum sumpergit et mollem oratoris habitum; id enim minimè decebat illum qui supplex esset, et benevolum Deum habere velit, apud quem sciebat neque infirmum esse neque ingratis fore orationem illius qui abjectâ procul ambitione regiâ, ad terram se pronus abiecisset. Sedebat igitur non ad quietem et ignavum otium, neque sedebat propriè, sed eo dicendi modo significabatur diuturna in orando constantia, quia diutius homo sedendo, quām stante, aut incurvato corpore perseverat. Nisi mavis, sedisse regn non in solo, sed humi et in pulvere, quod faciunt qui aut animi aegritudinem ostendunt, aut humilem profertur et sordidam vite conditionem. Quomodo Hierosolymam sedisse dicitur, cum orbata fuit filii, quos Chaldaeorum barbara crudelitas in exilium abduxerat. Thren. 1, et senes, Thren. 2, v. 10, eamdem ob causam sedisse dicuntur, et cincere conspersisse capita. Et quidem cum Isaías c. 47, fortunæ conversionem et ancillare statim illustrare, benignos sibi redigere, confessores suis ditare. Et pauci interjectis: « Noverat se pastorem esse oviuum, et non generi nobilitatem. Sed quando factus est nobilis, agnitus se ex nihilo fuisse sublevatum, et quia non est oblitus, quis natus erat, perseveravit in culmine regali. »

(Corn. a Lap.)

Alors David alla s'asseoir devant le Seigneur, et dit : Qui suis-je, ô Seigneur mon Dieu ? Les saints ont remarqué, que David paraît en cet état devant Dieu, pour faire voir par cette posture même de son corps, la joie humble et la paix tranquillité de son âme ; comme le Saint-Esprit, pour cette même raison, descendit sur les Apôtres et sur les premiers fidèles, lorsqu'ils étaient assis. Ce cantique est tout plein de sentiments de la reconnaissance sincère de David pour tant de grâces qu'il avait reçues de Dieu, dont il se trouvait heureusement accablé. C'est un langage du cœur qui sera aisément entendu de ceux qui entreront dans cette profonde vénération que demande de nous la majesté d'un Dieu qui s'abaisse jusqu'à combler de grâces des créatures d'autant plus indignes de sa bienveillance, que leur indigne ne leur est jamais assez connue.

(Sacy.)

tum Babyloni prædicti, monet, ut descendat è solio, et in pulvere sedeat, quod hoc tempore videtur fecisse David : *Descende, inquit, sede in pulvere, virgo filia Babylon; sede in terra, non est solium filio Chaldaeorum*; quia ultra non vocaberis molitis et tenera. Et ita putat Iosephus, quil. 7. Aut. c. 4, tradit, præcidiisse Davidum in faciem suam, id est, osculatum esse terram, et stratum humi supplicantis more Deum adorasse.

Quis ego sum, DOMINE Deus, et quæ donus mea, quia addixisti me huic usque? Audierat David à Nathan, unde fuerit ad regium solium, et summum inter Israelitas ordinem sublatum. Ego, inquit, *tui te de pascuis sequentem greges, ut eses dum super populum meum*. Illa igitur secum copit meditari primum optimus orator David, quia à Dei innumeratio prophæta primum audierat. Quare referit primum oculos et animum ad statum et locum unde assumptus est, ad familiam nimirum humilem et tenetum, ad caulas et pascua, ubi juveniles annos et cœtatis canubula posuerat; deinde ad regium nomen et splendorem traducit, ut ex dissimilium rerum contentione magis appareret divina manus profusa liberalitas. Quasi dicat: Ecquis ego quandam? ecquis ego modo? Quis mihi ex pastorio gurgustio ad domum istam luculentam, ad cedarinam basilicam altum aperuit? Quis me èo proxexit, ut cùm paucorum ovicularum pastor fuerit, rex jam appelleret, et pastor populorum? Hoc primum modo Deus illos instituit, quos ad sublimem gradum et ad suam familiaritatem advocat. Quod secum iterum atque iterum versare debet, quicunque progressus in re spirituali facere voluerit. Si cùm bonus discipulus illa identiter secum meditatur, et versat, que accepit à doctore. In illo porro: *Addixisti me huic usque*, videtur meditatus esse David, per quod ipsum discrimina Deus ad regiam amplitudinem extulerit; quemadmodum ad illud fastigium ascensum arduum expediter, et hominem imperium bellum, et peniternem est potissimum horum hostium manibus, et quotidianis penè insidias eriperit. Quod de his verbis paulo ante fuerat à prophæta propositum. *Fui tecum in omnibus ubiquecumque ambulans*, etc.

VERS. 19. — *SED ET HOC PARUM VISM EST IN CONSPETU TEO, DOMINE Deus, nisi loquereris ETIAM DE DOMO SERVI TUI IN LONGINQUUM.* Meditatur idem David, quod secundo loco audierat à prophæta; nempe in domo suâ æternum fore solium, ad quod ipse è rure curaque pastorali

concederat. At ergo eo Dominum affectum esse studio in abjectum hominem, ut non satis habuerit illum in summo rerum fastigio constitutum, nisi etiam dignitatem illam primam in sua familiâ vellet esse perpetuam. Videtur autem hoc loco David explicuisse, quid sit illud, *in sempiternum*, cùm de posteriorum throno esset inductus sermo; nam pro voce illâ, *in longinquam* supponit. Ex quo constat, quod non semel à nobis observatum est, *æternum, sempiternum*, et quæ immensus aliquid et perpetuum sonant, *magnum aliando et diuturnum* tantum significare. Est autem priori loco ad *otiam*; in posteriori verò, *de meracoth*; quae vox nihil sonat absolutum à terminis, sed quod conclusum finibus longè protenditur.

ITA EST ENI LEX ADAM, DOMINE Deus. Hic locus variè à variis exponitur. Quidam in Adam hominem intelligentem et heroem, qui et ipse magnus sit, et ejus progenies, utpote ex nobili stirpe, existimare nihil cogitatione sordidum, nihil non ingenuum: quod cùm de se non sentire hominem vero humilis, neque de sua posteritate speraret, tam insignem Dei in suam familiam, tamque liberalem benevolentiam mirabatur. Alii contra in Adam hominem intelligentem vilenum; quod ipsa nominis notatio præ se fert, cùm Adam item valeat, quod *terrenus et latus*. Tunc autem adhibenda est interrogatio nota, in hunc sensum: Siccine hominem terrenum et vilen amplectaris et ornas, quasi in eo multa non essent, quæ viliissimum illum esse docent, et jure plus quam optimo contemnumunt? Nonne lex à principio lata contra Adam, à quo mortalium nemo nascitur immensus, mortem illi, laborenum minatur? Quid est ergo, quid me, genitissimum quodammodo modo æternum esse vis, et gloria, quæ omnium censor maxima, cumulatum? Quid est homo, quia magnificus eum? Ant quid apponis erga eum cor tuum? Alii id putant à David significari, nihil homini in votis esse potuisse, quod non fuerit sibi à Domino concessum. Hæc est enim rationali nature insita lex, hæc innata cupiditas, ut suam quisque commoditatet et vitam, deinde filiorum dignitatem et gloriam querat tueaturque. Id autem totum à Deo consecutus est David, qui ex mille eruptus fuit periculis, et id tandem obtinuit, quod in hominum cœtu putatur esse maximum; et hoc idem posteris quasi hereditarium et perpetuum reliquit. Hic inclinam Cajetanus, Dionysius, Hugo et Abulensis, q. 11, ubi sic locum istum exponit: non aliter Adam,

id est, homo, filiorum commodis in posterum consideret, quām tu mihi genericus meo consulisti. Hieronymus ex sententiâ Hebreorum in Tradit. Hebr., quem Lyra sequitur, Dionysius, et Hugo, et Abulensis supra, sic exponunt: « Hæc est lex Adam, quām debet homo servare cum Deo, ut illi in simplicitate cordis et puritate serviat, et Deus de illius sit commoditate sollicetus. » Ex omnibus magis mihi probabant expositiones tertia et quarta.

VERS. 20. — *QUID ERGO ADDERE POTERIT ADHUC DAVID, UT LOQUANTUR AD TE?* Loqui hoc loco idem esse videtur quid orare. Quasi dicat David, sic Deum fuisse in largiendo liberalem, ut nihil sit reliquum (de humanis id intelligo commodis) quod ab illo deinceps aut petat aut cupiat. Aut certè non esse quid alius loquatur, quām quod locutus est nuper, cùm dixit, Deum eo se modo gessisse cum Adam, et illorum progenie, quo pater in filios. Cū autem necesse non sit (cū ipsa natura Adam, id est, hominis et lex illi cognata sat moneat et urgeat) admonere patrem, aut urgere precibus, ut filiorum commodis sedulus invigilet, sic etiam neque necesse est orare Deum, nisi ut animum in nos paternum obtineat conservetque: quia cum illâ paterni animi sedulitate, omnes nobis commoditates advenient, neque ipse ignorat, quid nobis futurum sit usui, ut maturè provideat, quidye monumentum, ut illud a procul amoveat. Quare commodesubditur:

TE ENI SCIS SERVUM TUUM, DOMINE Deus. Quasi dicat: Tu me penitus et in cœte nōsti, atque scis quibus rebus aut commodis indigem: quare necesse non est, ut tibi ego quid mihi sit necessarium aperiam. Cū ergo que necessaria nobis et nōsti et inesse vis, præstare possis, non erit cur aliud abs te humana frigilitas exposcat, nisi certè nostrum esse parentem recorderis, cūm animum habeas sic in nostram utilitatem amanter affectionem, ut velis, et eam potentiam, ut facile possis paupertati nostræ subvenire quātù oculis, et conjuratim inimicorum manum repente confringere. Quod Christus ipse faciendum præcepisse videtur, dūc dicit Matth. cap. 6: *Orantes autem nolite multum loqui, sicut ethnici; putant enim quid in multiloquio suo exaudiantur: nolite ergo asimilari eis: scit enim pater vester, quid opus sit vobis, antequam petatis eum. Sic ergo vos orabitis: Pater noster, etc.* Quasi dicat: Si Deus vobis sit pater, de omnibus erit vobis abundè prouisus. Dixit hoc idem profanus quidam, qui docuit vota nostra dii esse permittenda, qui

nōrunt, quid nobis futurum sit magis ex usu, et quia multo clariores illis sumus, quā nos ipse nobis, illa non negabunt. Is est Juvenalis satyrā 10, ad fūtem:

*Nil ergo optabunt homines? si consilium vis
Permitte ipsi expedere nūtimibus quid
Conveniat nobis, rebusque sit utile nostris;
Nam pro juvēndis apissima queque dabunt dī;
Chariorū est illis homo, quām sibi.*

Hæc nūbi explicatio non displicerit, neque aliam quererem, nisi in aliam me vocaret locus idem ibi, I Par. c. 17, v. 18, qui sic habet: *Quid ultra addere potest David, cùm ita glorificaveris seruum tuum, et cognoveris eum?* Que verba aperte significant, nihil esse reliquum, quod à Domino posset David, cùm ita ab illo fuerit cumulatus donis, et ornatus gloriā. Quod vero subditur: *Et cognoveris eum, nihil esse aliud existimō, quām superioris clause subjēctam explicationem: ex usu enim Scripturae; cognoscere atque, idem valēt, quod amare, orare, et curare de illo suscipere paternam.* Sic Deus Osce c. 15, dicit ad populum, quem paternum in modum alii in solitudine: *Ego cognori te in deserto et terris solitudinis.* Et Amos cap. 5: *Tantummodo vos cognovi ex omnibus cognitionibus terra.* Sic ergo glorificari à Deo, et cognoscere Davidem, nihil opinor esse aliud, quād Deus illum esse complexum ut filium, et ad regie dignitatis gloriosum gradum extulisse.

VERS. 21. — PROPTER VERBUM TUUM, ET SEGUNDUM COR TUM FECISTI OMNIA MAGNALIA HEC, ITA UT NOTUM FACERES SERVO TUO. Quid aliter lib. I Par. c. 17, v. 10: *Domine propter famulatum tuum justa cor tuum fecisti omnia magnificentia tua, et nota esse voluisti universa magnalia.* Nihil ex tot beneficiis David suis meritis ascriptum esse vult, sed totum benignitatis divinae referat acceptum. Fecit enim Deus, quā supra commemorata sunt à Nathan, nempe ut ē causis ad regnum promovet, et ab hostili manu atque invāda defenderet Davidem, et quod ē Davidico semine aliquis regno praecesset Israelitico, ut fidelis esset in promissis. Sepē namque Deus à Davide consultus promisit certam de hoste victoriam, ut lib. I, cap. 23, cùm à Palestiniis obsidebat Cela. Et cap. 50, cùm ab Amalecitis vastata est et incensa Siceleg. Et I, 2, cap. 5, bis Dominus Davidi victoriam promisit de gente Philistinā. Jure igitur felices bellorum eventus divinorum verborum promissioni fidelis, non suis me ratis, ascribit David. Quod autem addit, *secundum cor*

tuum, animum indicat Dei benignum et liberalem, quicquid in bene de alius et munificè merendo delectatur. Quasi dicat David, ex fideli pronissione, et naturā ad omne humanitatis genus incitatā et pronā, illa tot beneficia fuisse profecta.

In loco citato Paral. dicitur: *Propter famulatum tuum fecisti, etc.* Ubi alia additur causa, propter quam illa Dominus operatus est magnalia de quibus proximè, et alia, quā non solum apud suos, sed etiam apud externos Davidis memoriam, et ad res ardus virtutem et industriam commendarunt. Qualia fuerunt, victum penē ab inermi Goliat, et toties victos finitimos populos, in quibus id spectasse videbatur Deus, ut magnus apud omnes haberetur David. Nisi mavis hoc à Davide fuisse dictum, quia, ut crat animo ingenuo, totum illud beneficiorum pondus in seipsum recipit, neque volunt cum aliis habere commune, ut magis se oneratum beneficis agnosceret, et gratias pro illis ageret assiduas. Quo modo Paulus ad Galat. 2, reum se esse dicit, et causam Christi mortis, neque in alios quidquam illius ponderis derivat. *Qui dilexisti, inquit, me, et tradidisti semetipsum pro me.* Lege ibi Chrysostomum et Bernardum ad illud Cantic. 2: *Dilectus meus nūlī.* Oportet autem membris in libris Paralipomenon sic referri eorum plurima quæ in libris Regum continentur, ut tamen addantur alia, quæ in libris illis pretermissa sunt. Quare si quid videtur superioribus esse contrarium, contrarium non est, sed omissione prius et nunc additum superiori relationi. Quod multis locis observato opus est, quā hojus generis occurrit non pauca. Fecit quidem Deus admiranda propter verbum suum, quod legis in hoc cap. 7, sed fecit etiam propter Davidem, ut illi bonum conciliaret nomen, et regnum redederet fortunatum, quod omissione ante fuerat, et nunc additum c. 7 Paral.

ITA UT NOTUM FACERES SERVO TUO. In Paralipomenon: *Et nota esse voluisti universa magnalia.* Utroque loco significatur illa magnalia, quæ supra commemoravit Nathan, et nunc secum meditatur David, manifesta fuisse. Hoc loco nota dicuntur esse Davidi, sive quia ignorare non potuit, quid esset ad Deo, et quo factum consilio; sive, quod potius reor, quia illud Deus servò suo Davidi, id est, in Davidis gratiam, omnibus notum esse voluit, ut illū observarent, quasi aliquid à Deo concessum, nū divinitatis, et amarent ut Deo grātum, et p. atria bēni atque prolīxē meritum. Ita

ut dativus ille, *servo tuo,* ut grammatici dicunt, sit acquisitionis. Sanè in hebreo textu tam *magnalia*, quām *seruos*, in accusativo sunt. In libro Regum, *le odiābā et abdechā;* id est: *Ad manifestandum seruum tuum.* Et in Paral., *le odiābā col ha geduboth;* id est, *ut manifestares omnia magnalia.* Manifestavit itaque, si utrumque locum conjungas, Dominus magna sua, ut per illa seruum suum Davidem manifestaret.

VERS. 22. — INCIRCÖ MAGNIFICATUS ES, DOMINE DEUS, QUIA NON EST SIMILIS TUI, etc. Tam ex his, quæ in Davidis causa, quām quæ antiquis populi temporibus operatus est Deus, quorum accepit, conservante memoriam gens Israelitica, satis ostendit Deus, in dī genitum sibi similem esse nullum; inō et præter ipsum nullum esse Deum. Pro eo, quod in libro Regum habemus: *Neque est Deus extra te in omnibus, quæ audivimus auribus nostris.* In Paral. habemus: *Lx omnibus, quos audivimus.* Sed est aut nullus, aut non nisi levissima diversitas, quā priorum verborum, si ad posteriora referas atque componas, hæc videtur esse sententia: *In omnibus, quæ audivimus aut de nostris, aut de externis regionibus, quas incolunt pagani ac barbari, et in quibus alieni dominantur dii, nihil comprehendimus quod à divinā virtute videatur esse profectum, nisi quæ de tuis magnilibus accipimus.* Quare præter te nullum esse Deum manifestè cognoscimus. Posteriorum verò illorum quos tantum deos coluit delens gentilias, nemini convenit nomen deitatis, quia illorum opera nihil olet divinum; inō illorum plurima quām longissime absunt ut homines deceant. Hebraicō eadem utrobius sunt verba, et significant, ex omnibus quæ audierat David, unum esse Deum, quem colit Israel; in aliis, à quibus est decepta gentilis, nihil esse præter inane nomen et falaciam divinitatis umbras.

VERS. 23. — QUE EST AUTEM, UT POPULUS TUUS ISRAEL, GENS IN TERRA, PROPTER QUAM IVIT DEUS, ET REDIMERET EAM SIBI IN POPULEM? Explicat quemam sint illa Dei magnalia, quibus populus et suum verum cogovit esse Deum, et in gentilium simulacris nihil esse divini præter alienum et inane nomen. Et orditur ab eo tempore, quo Deus populum quandam ex *Ägypto* iugo ad libertatem et regium splendorem traduxit. Quo nomine felicem appellat, et supra nationes alias longè fortunatam Hebreworum gentem, in qua tot extant, tamque preclara divinitate atque virtutis monumenta. Vocat igitur primum felicem ter-

ram, et cum quā nulla alia comparanda sit, in quā collocata fuit à Deo gens Israelitū. Quam ut Dominus ē barbaro eximeret imperio, sic aggressus est *Ägyptus* quasi imperator, qui ut hostilē populetur civitatem, armata invicit manū. Ubi ea dedit suæ virtutis documenta, vexatis prius multis modis, deinde in mari Rubro demersis *Ägyptis*, ut magnum sibi apud alienos etiam populos conciliaverit nomen. Talibus verò beneficiis quæ uspiam gens à Deo cumulata est? De quo Moyses Deut. c. 4: *Non est alia natio tam grandis, qua habeat deos approphanentes sibi, sicut Deus noster adest.*

ET PONERET SIBI NŌMEN. Hic locus ad varias patet explicaciones. Quidam illam probant, quā nuper adduxi, nempe ex rebus sive in *Ägypto* ad populi libertatem gestis, sive in terrā promissionis, ut in illam, ejectis antiquis possessoribus, Israelem induceret, illustrè sibi atque admirabilè comparasse nomen. Sic Isa. c. 65, v. 12: *Qui scisit aquas ante eos, ut faceret sibi nōmen sempiternum.* Et statim: *Adduxisti populum tuum, ut faceres tibi nōmen glorie.* Aut idē posuit sibi nōmen, quia ex beneficiis, quibus populum prosecutus est, quemque sibi præcipui quidam largitare demeruit, vocatus es Deus Israel, seu Deus Hebreworum: quo nomine ab illis secernebatur dī, quos aliae nationes sub alia atque alia compellatione venerant. Utraque explicatio probabilis; utraque Dei in illico populū liberalitatem ostendit. Prior mihi potior est.

FACERETQUE EIS MAGNALIA, ET BORTELLA SUPER TERRAM, A FACIE POPULI TUI, QUTI REDIMESTI EX ÄGYPTO, GENTEM ET DEUM EIUS (1). Magnalia.

(1) Ut scilicet Israel sit tua gens et populus, ac ut viessim sis Deus eius. Unde explicans ac videtur: *Et tu, Domine Deus, factus es eis in Deum.* Recitatores passim cum Chalda, ex Hebr., vertunt in ablative, *gente et Deo ejus,* q. d.: Redemisti Israel ex *Ägypto*, ut conqueror ab *Ägypto* gente et deo, id est, diligenter gentis. Alii per *deum sive Elohim*, intelligunt Moysen, qui à Deo constitutus est Deus Pharaonis, sequit̄ ac Israeles, utpote ejus legislator et dux vice Dei, Exodi cap. 4, 16, et cap. 7, 1 (vide ibi dicta), q. d.: Redemisti ex *Ägypto* gentem Hebrewam, et *deum ejus*, id est, Moysen qui ejus erat princeps, dux et dux loco Dei. Nonnulli per *Deum sive Elohim*, intelligent S. Michaelem, qui vice Dei erat dux, custos et praeses Israeles. Ille enim dum Israelitas captivi in *Ägypto* ex eis liberarentur et liberi exirent, cum eis egredientes ex *Ägypto* quasi liberari videbatur. Sept. pro *Elohim*, id est, *Deum ejus*, per metathesim legentes *ablatum*, id est, *tabernacula ejus*, vertunt, redemisti *tibi ex Ägypto gentes et tabernacula ejus*. Hebrewi

hee atque horribilia, non solum in *Egyptio* solo patrata sunt ad captivi populi libertatem, sed etiam in regione Chanaanitide, ad illius possessionem et regnum. Et hoc posterius hic significatur fortasse praecepit, ut fit ex citato libro Paral. c. 47, verisimile. Sic enim ibi v. 21: *Ut magnitudine sua atque terroribus ejeret nationes à facie ejus (populi) quem de *Egypto* liberat.* Et quidem admiranda quedam atque horribilia contingunt in eo tractu ac tempore quod filii Israel ex *Egyptia* servitute liberis usque ad initium terram promissionis consumperunt. Quot in deserto, quot in ipsa Chanaanorum regione prodigia contingunt, nemo nescit, quis in Exodus, Numeris, Deuteronomio variè dispersa sunt; queque David tum alii, tum maxime Psalm. 77, persecutus est.

GENTEM ET DEUM EIRS. Hic locus varie torqueat interpres, et ab illis ipse quoque vicissim varie distinguitur, quorum affere hic expositiones supercedeo, ne longius trahatur commentatio. Illam ego arbitrarer expeditam et veritati valde, et rei etiam grammatica consenteam, que prepositionem illam *super*, que terra preponitur, aut *gentem* et Deum preponatur, quod neque infrequens est in omni literaturā; immo à bonis auctoribus, dū elegiantur captant, adhibent, in hunc sensum: *Fecit magna et horribilia super terram, et super gentem, et super deum ejus.* Et sicut in his tribus magna legimus accidisse prodigia. Nam terra concusa est motibus, et scopuli qui pro muris erant Amorriæ, inclinati et aperi, ut per illos tuū in terram promissionis ingredierentur Hebrei, sicut ante mare Rubrum sicco traegerant vestigia. Numer. cap. 21, v. 14, de quo nos plura in expositione Psal. 67. Apertus est Jordanis, ut liber et expeditus patret ingressus in terram promissionis. Ad conceptum areæ, clangentibus tubis muri occidenter Jerichoniti; stetit sol ad Ioseph vobum; et alia contigitre quamplurima, que divinam testabantur potentiam et providentiam in illum populum paternam. Quod ad gentes attinet, scimus contra illas pugnatum esse deo, ut in victoria Debboræ et Barac, Judic. 5, versa inimicorum arma in cognata viscera, sub Gedone, cap. 6, et nuper cum Samuel bellum intulit Palestinis, lib. 1 Reg. cap. 7, et iterum cap. 14, cùm Jonathas uno

enim ex *Egypto* exierunt cum supellecitate non tantum suis, sed et *Egyptiorum*, quam, commodatō, iussi Dei acceperant, ut spoliarent *Egyptum*, Exodi 12. (Corn. à Lop.)

tantum sociatus armigerò castra turbavit et cæcidit hostilia. De infidelium diis, quibus etiam bellum indexerunt Hebrei, non adeo multa suppetunt exempla ante tempora Davidica; post illa fuere sanè quamplurima. Neque ante hunc articulam desunt exempla; et illud est maximè notabile, quod accidit paulo ante, sub Samuele, quando non semel ad conspectum arca cœcidit et contritus est Dagon. Gideon aram confregit Baal, unde Jerobalis cognomentum accepit. Et Judic. 10, v. 16, filii Israel idola projeicerunt, sicut antea fecerant, Iosue cap. 20. Et *Egyptiorum* dī, cùm ex illorum dominata emerserunt Hebrei, communis dicuntur usque ad pulvrem, ut dicit Abulensis ad illud Num. 35, v. 4: *Dominus in diis eorum exercerat ultionem.* Quare optimè in terram illam, et gentem, et illius dem dicuntur horribilia contingisse magna.

VERS. 24. — *FIRMasti ENIM TIBI POPULUM TUE ISRAEL IN POPULUM SEMPERITERUM, etc.* Quia Deus sempiternum populum illum sibi esse voluit, impedimenta omnia ex illa regione, quam illius gentis habitatione destinari, aut sustinuit, aut fecit leviora; quid sit *eternum aut sempiternum* in Scripturā, jam à nobis supra declaratum est. Item promissiones plurimas in Scripturā sacrā esse conditionatae. Quare hic locus, si haec species, nihil habet in quo haeret posse nostrā commentatio.

VERS. 25. — *NUNC ERGO, DOMINE DEUS, VERBUM QUOD LOCUTUS ES SUPER SERVUM TUUM, ET SUPER NOMEN EUS, SUSCITA IN SEMPERITERUM.* Huc usque commemorata sunt divina beneficia, et singularis Dei in populum, quem sūm esse voluit, benevolentia. Hinc iam orationem instituit, precaturque, ut quod promisi, rata faciat, nempe, ut sui curam gerat constantem et sedulam, et domui sua cui omnia prædictarē fore fortunata, in aeternum provideat. *Suscitare autem verbum,* idem est, quod præstare promissa; nam quādū suspensa est, nequid executione mandata promissa, dormire existimatur. Latinus diceret: *Fac ut appareant promissa.* Hic porr̄ dicendi modus usitatus in Scripturā est, cùm id præstatur, quod in pactis, aut in promissis, seu minis numeratur. Sic dicimus *suscitare arcum, et gladium, jumentum, et pactum;* id est, facere ne otiosa sint et vacua pacta, promissa, mina.

VERS. 26. — *UT MAGNIFICENTER NOMEN TUUM USQUE IN SEMPERITERUM, ATQUE DICATUR: DOMINUS EXERCITUM DEUS SUPER ISRAEL.* Ingenus est illa postulatio, que bonum optat, et gloriam pre-

catur illi à quo postulatum exorare studet. Optat David oratque ut sibi Dominus ac domini sue et populo Israel in eternum invigile, illumque sicut ante tuetur et protegat; ut illius nomen in sempiternum mirificum habeatur et horribile: ut sicut prius proper assida et grandia beneficia, qui Deus vocabatur exercitum, id est, *Deus fortis*, in cuius dexterā omnis erat virtus atque potestia, illi idem Deus appellabat Israel; sic etiam in posterum nomen idem magis quādū antea, notum perseverat. Hic verò pro varijs partium dispositione varijs etiam significaciones invino, que tamē parum inter se differunt, neque multum refert, hocne an illo modo capias. Nam si, ut loquuntur logici, illud, *Dominus exercitum, subjectum est, Deus super Israel,* prædicatum, hunc continebit sensum: Deus exercitum, potens nimis et invictus, curam suscepit Israel. Si verò contra status, ordinemque permutes, sensus erit: Qui Deus est Israel, illi Deus est exercitum. Quasi dicas: Aliæ nationes alios sibi deos tutelares habent; at illi Deus, quem tutelare habet Israel, Deus est fortis, et cui nulla potest obliquari potestia.

ET DOMUS SERVI TUI DAVID ERIT STABILITA COMRAM DOMINO: QUA TIBI, DOMINE DEUS EXERCITUM, DEUS ISRAEL, REVELAVIT AUREM SERVI TU, DICENS: DOMINUS BENEFICARO TIBI. Orat, ut stabilito, requie ipsa confirmaret promissio in regno stabilitat, confirmetque domum, non unquam regum nomen excidat ē suā familiā, quando id proximè verbis predixit, promisitque non obscuris: *Revelare autem, seu aperire aliquas aures, idem est ex Hebrei sermonis proprietate, quod aliqui aliiquid prædicere, præcipere, aut loqui, ut pluribus ostendimus lib. 1 Reg. cap. 9, ad illud: Dominus autem revelaverat auriculam Samuels.*

VERS. 27. — PROPTEREA INVENT SERVUS TUUS COR SUUM (1). Cordis multiplex significatio est,

(1) C'est pour cela que votre serviteur a trouvé son cœur pour vous adresser cette prière. « Votre serviteur a trouvé son cœur, nous lisons : Votre serviteur a trouvé de la confiance ; invent fidei. Ces deux vérités peuvent aisément s'aller ensemble. Car lorsque le cœur est vraiment attentif à Dieu, il conçoit une ferme confiance que Dieu l'exaucera, puisque cette attention même est déjà un grand effet de la grâce que nous désirons d'obtenir de lui. Mais lors, au contraire, que notre prière est pleine de distractions, nous n'y trouvons point cette confiance dont parle David, parce que nous avons lieu de craindre qu'il soit si peu digne de la majesté de Dieu, elle ne lui soit pas agréable. (Sacy.)

ultrò tam prolixè et facile omnia promisisset, recuperavit animum, quem abjecerat, et cor quod amissis videbatur, inventit; et hæc tam liberali promissione confirmatus ausus, illud orando petere, de quo priùs cogitare neque auderet, neque posset. Hæc mihi exposito videtur expedita et facilis; cui faverit illi qui cordi addant *parapatum*. Quasi dicat David: Cor mihi priùs ad hanc cogitationem et orationem infirmum erat et timidum, neque aptum ut ad tanti nominis splendorem aspiraret: nunc autem paratum habeo, ut hæc non solum sperem, sed etiam petam, et mihi atque familiis à tuā fide et promissione deberi potem.

VERS. 28. — NUNC ERGO, DOMINE DEUS, TU ES DEUS, etc. Cùm ergo, o Domine, Deus sis, à quo abesse veritas nullo modo potest, neque à promissis pondus et fides; et hæc mihi bona sponte promiseris, incipe jam, ut pro-

missorum incipiat apparere fides, incipie ocu-
los in domum meam intendere benevolos, ita
ut ab illa eos nunquam dimoveas, sed ut sem-
per sit coram te. Hinc enim nunquam ab eâ
benedictio tua aberit in aeternum, à qua id
habebit, ut omni ex parte fortunata dici possit,
et tua (1).

(1) VERS. 29. — BENEDICTEUR DOMUS SERVI TUI IN SEMPERNVM, UT SEMPER EX DOMINA ET FAMILIA MEA IN REGNO SUCCEDANT, AC SUPER ISRAELEM REGENT POSTERI MEI, QUAMDIU DURABIT ISRAELEM REGNUM.
Abil. hic, quest. ult., tractat questionem, an Salomon sit damnatus? et respondet affirmati-
vè, idque maximè probat ex eo quod ipse
idola à se erexit, moriens non destruxit, quod utique facere debet, et reipsa fecisset si
verè puniuitur; nam idola haec trecentis fere
post eum annis destruxit Josias rex, 4 Reg. 25. Verum moderni interpres in Salomonem
mitiores sunt, mellitusque de ejus salute spe-
rant.

(Corn. à Lap.)

INDEX RERUM.

	Columna 9-10
SANCTII VITA.	
IN QUATUOR LIBROS REGUM PROLEGOMENA.	Ibid.
§ 1. Quis horum librorum scriptor?	Ibid.
§ 2. De horum librorum titulo.	17
§ 3. Quæ tempora regum historia complectatur.	18
§ 4. De horum librorum divisione.	Ibid.
§ 5. De excellentiâ et utilitate librorum Regum.	19
§ 6. De interpretibus librorum Regum.	26
IN LIBRUM I. REGUM COMMENTARIUM.	51-52
Caput primum (Vulgata cum gallica versione). Historia Eliciae et duarum ipsius uxorum. Anna filium impetrat à Domino. Hunc vocat Samuelem, ac Deo devovet.	41-42
Commentarium.	47-48
Caput II (Vulgata cum gallica versione). Canticum Annae. Filiorum Heli mores dissoluti describuntur. Samuel coram Domino ministrat. Sacerdotes Heli nimis erga filios indulgentia. Huic Dominus per prophetam dominus exidium vaticinatur.	87-88
Commentarium.	95-96
Caput III (Vulgata cum gallica ver-	

	1260
sione). Vocat Dominus Samuelem, ac statutis sibi contra Heli judicin- prænuntiat. Sermones Domini, com- pellente Heli, aperit Samuel, quem totus deinceps populus prophetam agnoscit. 175-176	
Commentarium.	177-178
Caput IV (Vulgata cum gallica ver- sione). Bella Philistinum contra Israe- litas. Arcu in castris adducta et ab hostibus capta. Ophni et Phinees cas- ti. Interitus Heli et Phinees coniugis. 201-202	
Commentarium.	207-208
Caput V (Vulgata cum gallica ver- sione). Philisthei arcum in templo Dagoni statunnt. Dagon humi pro- sternitur. Multis confecti plagi Philis- tinum arcum dimittere coguntur. 223-224	
Commentarium.	225-226
Caput VI (Vulgata cum gallica ver- sione). Deducta area Bethsames adve- nit. Percussi cæde Bethsamitæ. 249-250	
Commentarium.	253-254
Caput VII (Vulgata cum gallica ver- sione). Arca deducitur Cariathaim. Hortatur Samuel Israëlitas ut ad Dominum redeant. De manu Philis- tinorum liberat Israëlem. 287-288	
Commentarium.	289-290
Caput VIII (Vulgata cum gallica ver-	

versione). Israëlis judices filios suos statuit Samuel. Regem postulant Is- raelitæ. Samuel, iubente Domino, jus regis ipsi indicat. Prophete ver- bis nolant acquiescere.	517-518
Commentarium.	519-520
Caput IX (Vulgata cum gallica ver- sione). Saül patris asinas querens Samuel adit, et ab ipso nocte hospi- tio recipitur.	545-546
Commentarium.	551-552
Caput X (Vulgata cum gallica ver- sione). Saül in regem unguit Sa- muel. Prophetat Saül, et a populo rex agnitus sedem ponit in Gabaa,	577-578
Commentarium.	583-584
Caput XI (Vulgata cum gallica ver- sione). Ammonites obsondit Jabel Ga- laad, quam urbem Saül, irruente in ipsum Spiritu Domini, devictisque hostibus, liberat. Saül regnum in- stauratur in Galala.	413-414
Commentarium.	417-418
Caput XII (Vulgata cum gallica ver- sione). Samuel innocentie sua tes- tem universum populum appellat. In- grati erga Deum animi necnon infide- lis Israelitas arguit, hortaturque ut Domino constanter adherant.	431-432
Commentarium.	455-456
Caput XIII (Vulgata cum gallica ver- sione). Bellum Philistinum inter et Israëlitas. Stationem hostium in Ga- baa debellat Jonathas. Neglecto Domi- ni mandato, Saül offert holocau- sus, quam ob causam ipso cum tota domo reprobatos à Domino per Sa- mualem predicti.	507-508
Commentarium.	517-518
Caput XIV (Vulgata cum gallica ver- sione). Jonas, armigero comite, Philistinos aggreditur, incusso- que terrore ipsorum castra dissipat. Violato, licet inscius, patris jureju- rando, mortis incurrit periculum, vixque reclamante populo necem eva- dit. Saül narratur victorie.	523-524
Commentarium.	525-526
Caput VI (Vulgata cum gallica ver- sione). Arca deducitur Cariathaim. Hortatur Samuel Israëlitas ut ad Dominum redeant. De manu Philis- tinorum liberat Israëlem.	529-530
Commentarium.	531-532
Caput VII (Vulgata cum gallica ver- sione). Arca deducitur Cariathaim. Hortatur Samuel Israëlitas ut ad Dominum redeant. De manu Philis- tinorum liberat Israëlem.	533-534
Commentarium.	535-536
Caput XV (Vulgata cum gallica ver- sione). Bellum indicitur Amaleciti- s. Regem Agag contra Domini im- perium servat Saül, qui ideò à Sa- muële inobedientie arguitur, ite- rumque regno dejectus declaratur.	537-538
Commentarium.	563-564
Caput XVI (Vulgata cum gallica ver- sione). Samuel à Domino mittitur Bethlehem ad ungendum in regem Davidem. Saül, agitante spiritu malo, Davidem accersit, quo cithara psal- lente, rex levius habet.	615-616
Commentarium.	619-620
Caput XVII (Vulgata cum gallica ver- sione). Congregatis iterum ad pug- nam Philistinæ, Goliath gigas con- viciis Israëlem appetit. Hunc David sola armis funda humi deicit, ac proprio ipsum gladio interficit.	647-648
Commentarium.	659-660
Caput XVIII (Vulgata cum gallica ver- sione). David et Jonathas jungunt amicitiam. Accenditur odium Saüls contra Davidem, quem lancea nititur configere, et Merob filiam ipsi pro- missari tradit aleri, Michol verò ju- niorem centum Philistinorum pre- putis desponet sibi David in uxo- rem.	701-702
Commentarium.	707-708
APOLOGIE DE DAVID.	736
Caput XIX (Vulgata cum gallica ver- sione). Saül Davidem occidere volens verbis Jonathas placatur. Davi- dem iterum rex transfigere tentat, qui ope et industria Michol uxoris fu- gientis Samuelem adit, Saül inter pro- phetas.	751-752
Commentarium.	753-756
Caput XX (Vulgata cum gallica ver- sione). Novo fœdere Davidi jungit tar Jonathas, qui causam amicî apud patrem frustraneo conatu agit. Ipsius tamen indicto prius signo è Saüls manibus liberat.	769-770
Commentarium.	777-778
Caput XXI (Vulgata cum gallica ver- sione). David cum viris suis in ur- ben Nobe profugus Achimelechum sacerdotem adit, qui, premente fâne, ipsi ac commilitonibus panes sanctifi- catos comedendos offert. Hinc David confudit, ad Achis regem Geth, apud quem dementem se simulat.	801-802
Commentarium.	803-804
Caput XXII (Vulgata cum gallica ver- sione). Fugit David in speluncam	